

CASA și FABRICA BRAGADIRU din CALEA RAHOVEI

I. STRADA ȘI LOCUL

Orașul București s-a dezvoltat aproape concentric în jurul Cetății devenită Curte Domnească (atestată 1459).

Odată cu Creșterea Bucureștilor în întindere se adăugau noi mahalale orașul fiind în mod tradițional împărțit între diferitele mahalale adică microcartiere grupate în majoritate în jurul unei biserici, dar și după ocupația locuitorilor sau prezența unui orășean mai de vază.

La sud de râul Dâmbovița se aflau mai multe zone înalte care au fost mobilate cu clădiri semnificative. Astfel de la vest spre est existau: Dealul Cotrocenilor cu Mănăstirea Cotroceni (1679-82); dealul Spiru cu Mănăstirea Mihai Vodă (1591-94); dealul cu biserica Mitropoliei (1655-58) și cel al Filaretului pe care se afla o fântână cu apă bună adăpostită într-un chioșc bogat împodobit. Urma dealul cu mănăstirea Radu Vodă (1508/1568/1613).

Majoritatea acestor înălțimi ca și zonele joase de șes erau la început acoperite cu păduri dese: “Codrii Vlăsiei”.

Odată cu extinderea orașului și spre sud pădurile au fost înlocuite de zone plantate, pe majoritatea fiind cultivată vița de vie pentru care clima și terenul erau extreme de favorabile.

Între terenuri s-au tăiat drumuri dintre care 2 sunt majore legând orașul cu locurile mai depărtate. Este vorba de Podul Șerban Vodă sau “Calea Beilicului” pe unde se pleca în sud la Dunăre și de acolo până la Istanbul (și deci se ducea beilicul=suma de bani plătită de Țara Românească Imperiului Otoman sub a cărui suzeranitate a fost obligată să trăiască).

Al doilea drum era:

PODUL CALICILOR/CALIȚEI/CRAIOVEI SAU CALEA RAHOVEI una dintre vechile drumuri ale orașului, care făcea parte dintre cele 6 *poduri domnești* adică traseele principale a căror îngrijire cădea în grija domniei.

Aceste trasee erau numite *poduri* – deoarece “pavarea” lor se făcea prin podirea cu podine(bârne) de lemn (în absența pietrei, material mai rar și mai greu de obținut). Astfel în 1819 pentru repararea Podului Calicilor și a Podului Șerban Vodă erau necesare 22.000 de podine.

Podul Calicilor avea statutul de *pod domnesc* deoarece lega orașul de unul din drumurile importante din extravilan adică de cel care ducea către sud-est “Drumul Craiovei”

(Craiova era principalul oraș din vestul Țării Românești situate după Râul Olt, regiunea fiind numită Oltenia);

Calea Rahovei a purtat de-a lungul timpului, succesiv numele de :

- **Podul Calicilor** (denumirea apare în sec. al XVIII-lea și se menține până la 1800),
- **Podul Caliței** (de la începutul sec. al XVIII, după numele unei boieroaiice ce locuia acolo),
- **Calea Craiovei** (în Planul din 1871),
- **Calea Rahovei** (din 1878). Denumirea amintește de luptele de la reduta Rahova (pe teritoriul actual al Bulgariei) din războiul ruso-româno-turc (1877-1878) în urma căruia România iese de sub suzeranitatea Imperiului Otoman obținându-și independența.

În secolul al XIX-lea *Podul Caliței/Calea Rahovei* pornea de la vest de Curtea Domnească, de pe malul stâng al Dâmboviței. Se trecea râul pe *Podul Caliței* și drumul având direcția sud-vest, urca Dealul Bucureștilor situat la nord de Dealul Mitropoliei, acolo unde se întindeau viile Mănăstirii Radu Vodă. Se ducea apoi pe lângă marea parcelă proprietate a nobilului francez Grammont întâlnindu-se mai la sud cu *Șoseaua Viilor*, care prin denumire anunța la ce foloseau acele locuri. În fine după ce se întretăia cu drumul care mărginea orașul spre sud-vest, unde se afla și Bariera Calicilor/Bariera Caliței apoi Bariera Rahovei, dădea în *Drumul Craiovei*.

De drumul acesta s-au legat fapte și locuri semnificative pentru oraș.

Astfel pentru primul plan cadastral al orașului București, *Planul Borroczyn*, ridicat de maiorul baron Rudolf von Borroczyn în 1847, s-a folosit ca bază a triunghiulației planului o linie dreaptă de 1.562 stânjani (1.000 stânjani=1.962m) măsurată pe șesul dintre mănăstirea Cotroceni și Drumul Craiovei (ce continua Podul Caliței) .

Apoi tot aici pe Podul Calicilor acolo unde se afla “Via lui Grammont” documentele amintesc despre existența unei fântâni cu apă bună calitate rar întâlnită în oraș unde apa se aducea de la mari depărtări și se vindea în oraș.

LOCUL

Mult timp pe ambele laturi ale Podului Calicilor erau locul viilor Mănăstirii Radu Vodă , care le da cu embatic^{*1} diferitelor proprietari. De aceea domnitorul Matei Basarab la 1648 întărește mănăstirii dreptul „*de a lua vinăriciul de la Lupești din viile cele nouă, vinăriciul boieresc , cum este obiceiul, din 15 vedre 1, de la tot omul, veri dorobanțu, veri călăraș, veri boier, veri ori ce om va fi*”.

*1 Formă de proprietate specială prin care terenul era dat unui chiriaș ce plătea fie bani fie în natură produse având dreptul sa-l lase moștenire sau să-l vândă altei personae, păstrându-se obligația față de proprietarul real.

Cu timpul terenul viilor se micșorează în favoarea gospodăriilor dar ele continuă să ocupe terenuri importante.

La mijlocul sec. al XIX-lea, în mahalaua Sf. Nicolae (adică a Bisericii Bărbătescu -1714/1818/1937- cu poartă hramul Sf. Nicolae), pe latura de sud-est a Căii Rahova, puțin înainte de a se întâlni cu Șoseaua Viilor, unde se aflau proprietățile lui Laptov, o bucată din parcela Grammon și cele ale lui Aleku Skopelitis era loc neconstruit, plantat cu vie.

În anul 1893-94 acel teren este cumpărat de proprietarul și negustorul Dimitrie Marinescu Bragadiru pentru a construi o nouă fabrică de bere după cele deja existente a lui Luther (1869) și a lui Oppler (ante 1870).

Fabrica de bere Rahova-Bragadiru producea în 1901, 3.126.528 litri de bere (față de 2.422.950 litri a Fabricii Luther sau 1.896.580 litri a Fabricii Oppler).

“Fondată în 1 aprilie 1895 cu un capital fix de 2 milioane, are mașini cu abur de 120 cai putere. Lucrează cu orz și orzoaică din țară și hamei din Boemia (Saaz), producând zilnic 12.000 litri de bere..Are 60 de lucrători” (situația din 1901)

În 1922 Fabrica de bere avea 12 secții și 261 de lucrători.

Alături de aceasta proiectează și locul de recreere *Palatul Bragadiru*. Se respecta astfel o tradiție a fabricilor de bere de a avea și un local în vecinătate așa cum era Grădina de vară *“Eliseul Luther”* sau braseria, restaurantul și sala de spectacole și bal *Colosseul Oppler”*

Fabrica de Bere Bragadiru-Rahova ca și **Palatul Bragadiru** și **Casele Bragadiru** au fost proiectate de firma germană din Erfurt *“J.A.T.OPF și SOHNE”*, arhitect A.Schucker, în anul 1894.

SCHUCKERL, Anton a fost activ în București în perioada 1887-1897

Realizări: Casele fraților Göbl, str. Regală 17 (1887),

Casa A. Lessmann str. Berzei 7 (1891),

Casa Marcu Solonin, str. Bradului 28 (1894),

Casă pe Șoseaua Kiseleff (1894)

Casele și Fabrica de bere Bragadiru, calea Rahovei, 1894,

Grădina de vară Nae Ionescu, strada Covaci (1895)

Case proprietate, str. Berzei 113 (1897)

A practicat o arhitectură eclectică cu un repertoriu decorativ bogat folosit armonice la compoziția fațadei și decorarea interioarelor. Se observă unele influențe ale curentului neoromânesc.

Palatul Bragadiru clădire impunătoare situată la nord de fabrică a fost amplasat la stradă și rezolvarea lui arhitectonică a exploatat pozitiv terenul în pantă pe care se situează.

A fost conceput ca o clădire-bară cu 3 corpuri:

capătul Căii Plevnei (Podul de Pământ), fabrica de bere și spirt a lui D. Marinescu-Bragadiru

Balurile de pe vremea lui Vodă Carol I erau tichuite ca reprezentațiile de la teatru și se desfășurau după reguli..., regula cerea ca fiecare doamnă să fie însoțită de soțul ei sau de vreo rudă de-aproape, dacă era vădană; iar de era domnișoară, de părinți sau frații ei; și ca nici o persoană străină să nu fi solicitat vreun dans sau să înfiripe o convorbire cu ele înainte de-a fi căutat să cunoască pe însoțitori și să le ceară a le fi prezentat.... Chiar între cunoscuți, aceștia aveau grijă de a solicita dansurile serii înainte de începerea balului și erau înscriși pe rand în carnețel...Această din urmă regulă era ...respectată chiar la balurile mahalalelor.

În lumea orășănească de mijloc, asemenea petreceri erau organizate de asociații profesionale...numai prin sălile publice...:aceea a lui Bossel, a lui Broft, Colosseul lui Opler”...Sala Bragadiru”.

“Pentru ceasurile serii... altfel de distracții, puteau să le găsească prin unele grădini ale orașului ori a celor două (mai târziu trei) fabrici de bere..Pentru muzică și pentru petrecere se mai ducea lumea cartierelor mărginașe la grădinile fabricilor de bere Luther și Oppler, iar mai târziu , și la aceea a lui D. Marinescu-Bragadiru, atât de frumos rostită pe înălțimea locului ei de la capătul Căii Rahovei. Lumea asculta și acolo concertele aceluiași muzici, cu bere proaspătă, cu crenvurști, cu șuncă, unt și ridichi. Tineretul dansa în jurul pavilioanelor muzicii, iar copiii se dădeau în leagăne, trăgeau la semn în figurine mecanice și își încercau puterea pumnilor în fălcile umflate ale unor manechine anume făcute pentru asta. “

OAMENII

Dumitru MARINESCU BRAGADIRU

Mare proprietar și industriaș. În 1889 în *Almanach du High Life* este menționat ca membru al Camerei de Comerț.

(Satul Bragadiru este așezat la sud-vest de orașul București, pe ambele maluri ale râului Ciorogârla. Prin mijlocul satului Bragadiru trece drumul județean București-Alexandria. În 1899 satul avea 763 de locuitori care dețineau 304 ha.)

Moșia de 675 ha din jurul satului a fost cumpărată de Dumitru Marinescu de la proprietarul anterior, decedat. El și-a adăugat apoi supranumele de Bragadiru. Noul proprietar cultiva în anii 1890: 597 ha. grâne, 2 ha.vie și 1 ha. pădure, lăsând 75 ha. islazului. De asemeni creștea vite.

Satul avea 1 biserică și 1 clădire care adăpostea Primăria și Școala mixtă, clădire construită de Marinescu Bragadiru.

Tot el era proprietarul unei fabrici de spirt, cea mai mare din țară, fabrică care funcționa tot în satul Bragadiru și a unei mori mecanice situată în București pe str. Carol

SOFIA BRAGADIRU mare comerciantă de bere. Născută februarie 1851 în București. Căsătorită la 1870 cu fabricantul de bere Luther, a sacrificat totul pentru a aduce această fabrică în starea de prosperitate în care se găsește astăzi. După moartea soțului, Sofia Luther continuă comerțul. Ea s-a recăsătorit în 1894 cu marele fabricant de bere Dumitru Marinescu Bragadiru

(Luther Erhard, mare industriaș , născut 1841 în Kainsbach (Bavaria/Germania), trecut în România întemeiă în București primul stabiliment mai mare de fabricare de bere. (*Predescu Enciclopedia Cugetarea ed. 1999*)

Sofia Bragadiru se desparte de Marinescu Bragadiru în anul 1905, Fabrica din șos. Basarabilor revenind la numele de Luther (cf. anunț în *Gazeta poporului 1905*)

Martie 2006

Cezara Mucenic